

Соколёнок

4/2022

июль – август

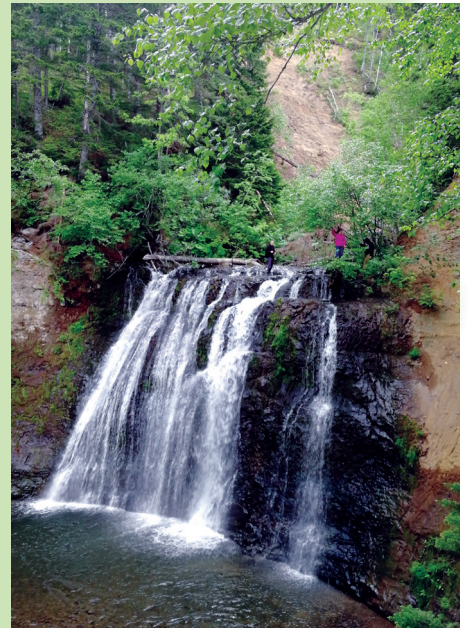
Пазы

КЪЮБ ВАЗЛИК САБАН БИЦИДАРИЗ АДАБГЪУРАЙИ ДАГЪУСТАН РЕСПУБЛИКАЙИН ЖУРНАЛ

*8-пи июль хизандин, мюгъюббатдин
ва вафалувалин йигъ ву.*

БАГЪРИ ЮРДНАН СУРАТАР

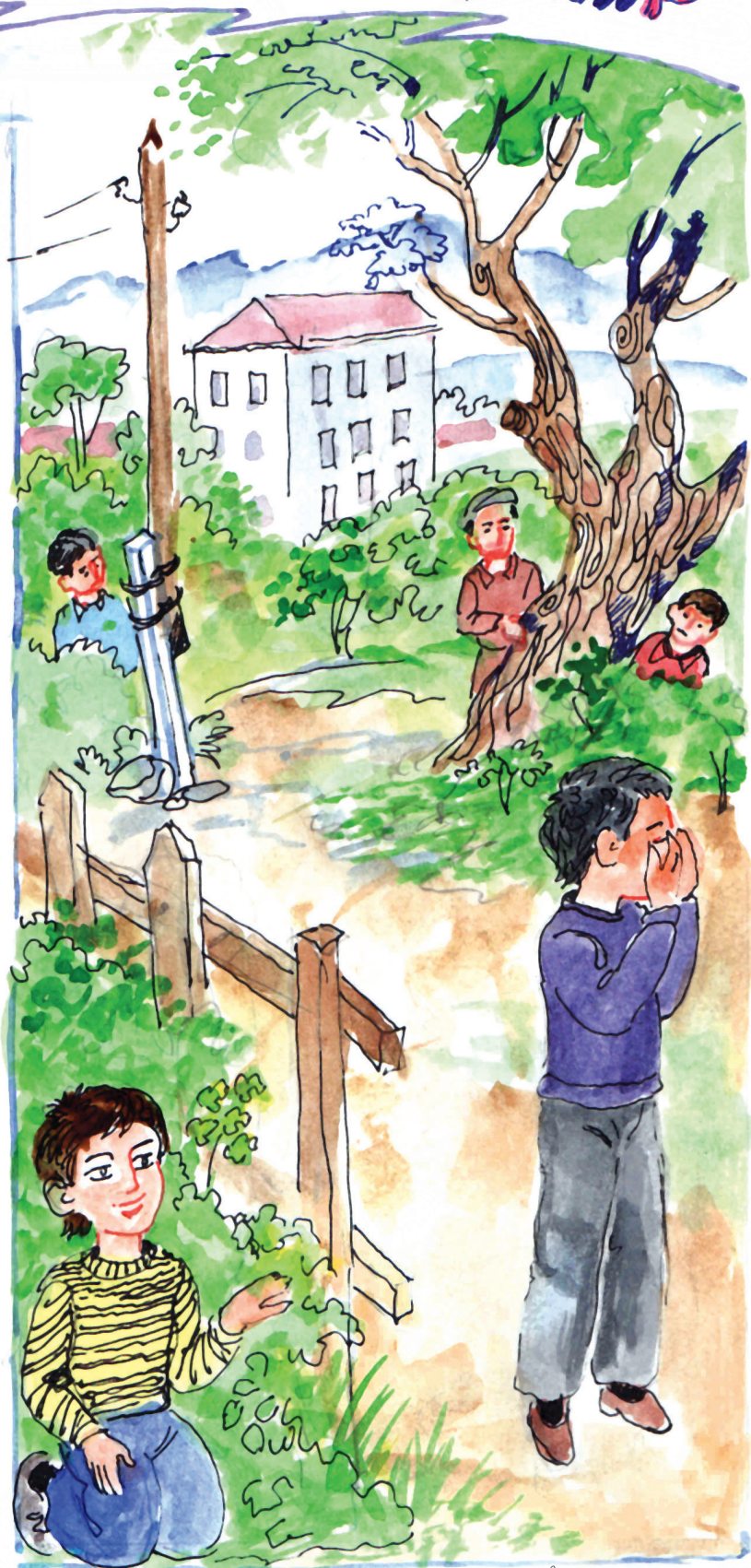
Ихь Архирин Аманатар Бишларин Тамашыр

Агъар – гъагъар,
Гъашдин кѳулар,
Чепер – пепер,
Пелли – велли,
ЖафатI – фатIар,
Галар – сивар.
ЧIвялягъ – бялягъ,
ЧIвутIрибитIан
ТIубанна тIяркъ,
ГъитIибкIу тIуб!

Акал – какал,
Кадри – мудри.
Афан – сафан,
Сюлюгъ – мюлюгъ.
Кати бидан,
Дубай чIяркъю.
Шакъ ву, илиргъ,
ТIяркъ ву, гъитIикI!

Абли – били,
Адар, били.
Самур сагъи,
Сагъран агъи.
Бичан дагъи,
Куч бурма гъи.
Илиргъа жан!
ГъитIикIай гъа!..

А Кал Кадри,
Кин назар.
ФааьтIатдин
Фина, назар?

Мушки тIаай,
Гъи тIикъар.
Гъюд кудубд гъа!
Мурчваъ учIв гъа!
Илиргъ, гъитIикI.

* * *

Акал какал,
Кадри вадри.
Уъмягъ жямягъ,
РухъатI хъаман,
Ярхи даман
ЧIяркю, пIакъу.
Илиргъ, гъитIикI.

* * *

ЧепIер – пIепIер,
Шенни – зинни.
Чудру – мудру,

Гална сивар.
Сялягъ – бялягъ,
Явну гъялягъ,
Жвугъри пIутIан,
ЧIяркю – пIакъу.

А агъ герек,
Ади гюзел
Гуни, герек.
Ул гъулларин,
Чу гъулларин
Гуни, герек.

Ан гадахъ,
Ман гадахъ.
Къуни гадахъ,
Илиргъ, гъитIикI,
Бер'ин дийигъ.

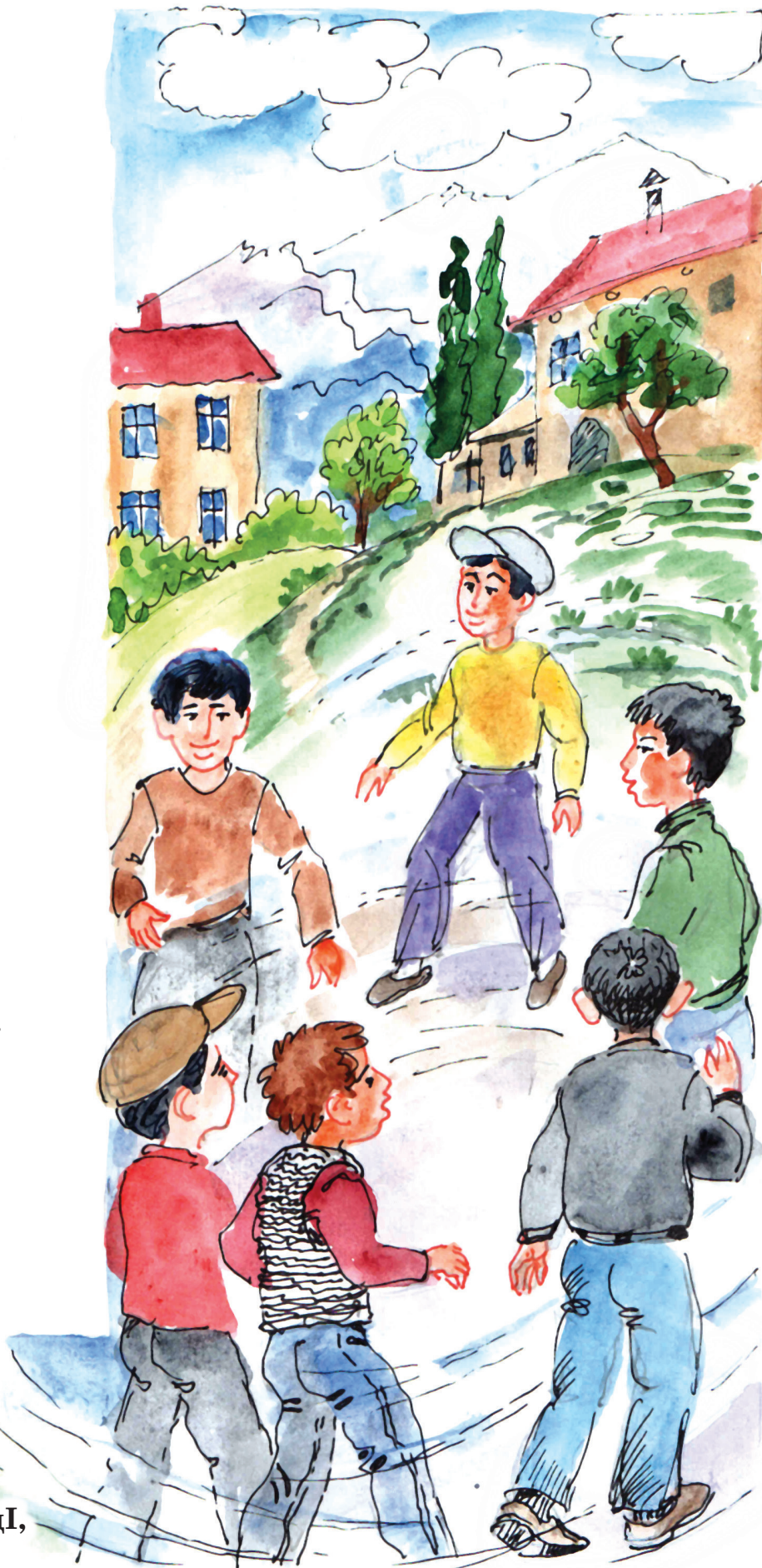

Лячу – лячу,
Инди – инди.
Лячу – лячу,
Акур – бакур.
Чадри – бакур,
Клараз ируг.
Инди – инди,
Лячу – лячу.

Вартварин
Эчлеъ таб
Даршулгъа!
Таварин
Эчлеъ уъл
Даршулгъа!
Дяхин гъубзиш
Уълла шулгъа.
Илиргъ, гъитликІ.

Ац ка цацак,
Цац ка гъюлягъ.
Яр, яркъуша
Къюрдну галиъ.
Гал'ан думу
Хъадну сивиъ.
Сив'ан ахъиъ,
Ахъ'ан чвуккаъ.
Чвукк'ан гъяригъ,
Гъямгъям йишваъ.
Эчи бети,
Хъип швитІ заваз.
Илиргъ, гъитликІ.

Агда кида,
Кид гъямила.
Гъямай дилай,
Тягътягъилай.
Милив, хъилив,
Чан сюннети.
ШутІри гъачай,
Гъачай, лигри.
Гъяркъиш туцІ-туцІ,
Илиргъ, гъитликІ.

МАНАФ ШАМХАЛОВ

РАМАЗАН

(Аьхир. Эвел гзушу номерариъ)

Хваран му гъял гъябкъган язухъ шуйи. Хъайивал гъапІган, белки думу дири шул дупну умуд киву Рамазну:

– Бис хпир, гъадму гъваллан, я тевекер, – дупну чпин гъятдиз хвар хъади гъафнийи.

Хъуркъу саят хпирина жилири хвар гъижибкІнийи. ЖибкІбалан къяляхъ гъеэбццу хвару зяиф пурх йивури, ибарина гъафи хваран му гъял гъябкъган, Рамазназ гучІ гъабхъну. Гуж дапІну, Рамазну хваран кІул жилкан ктабгънушра, дидхъан чан кІул дебккуз шули адайи.

Чахъан фукІара апІуз даршиган, Рамазан, дупну, чан хпирра хъади, хъанара хваран багахъна гъафнийи. Мурари, гъваларилан дибисну, гуж дапІну, хвар ликри дебккну.

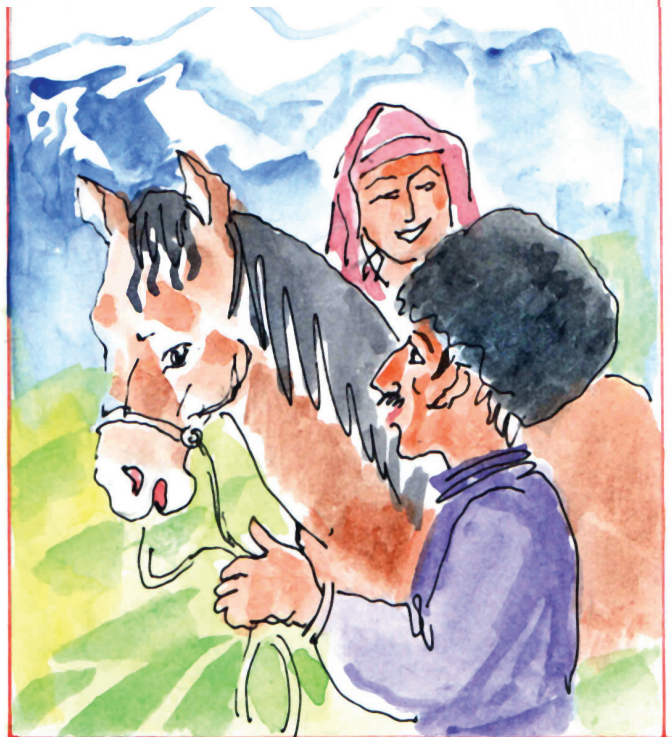
Ружвнилан, жандкилан чІар дубшну, йикк илимдарди кІурбарикан рас дапІнайибси гукІниди айи, миди чІамчІар утІуркуз ва ибар ривуз хъюгънийи.

Хваран му шад уйнар гъяркъган, пашманди айи Рамазанра шад гъахънийи.

Касиб Рамазнан кІваъ гъаммишан чан хвар шуйи.

Йишв-йигъ дарпиди Рамазанра Саяд чпин хвар дири апІбахъ шуйи. Мурари хварахъ гъизигу зегъмет бед-гъавайиди гъубшундар. Шубуб вазлилан, ипни дубхъну йибкІурайи хваркан гужли, чагъ, гъулаъ саб гъапи хвар гъабхънийи.

Йигъарик сад йигъан, ужуб цІийи самбалра алапІну, Рамазан гимлан тина чан хвараз шид тувуз гъушнийи. Мугъан хвар гъябкъган гимихъ дуснайи адмийир

аьламат духъну, Гъяжи Бабайиз либгури дийибгънийи.

Рамазнан хлихъди йивури гъи-гъи, чІварчІвли (цІалцІам) дубхъну, нур тувриштуз хурайи хвар гъябкъган, Бабайинра мидихъ ул гъабхънийи ва мура Рамазнан къяляхъди гъяриз гъушнийи.

Чан къяляхъди Баба гъюри гъяркъган Рамазнан юкІв саб жара саягъ гъабхънийи. Гъюнарихъ хъипнайи чухдин канчІар улихъинди дибисну, шид ухурайи хваран гъаншариъ дийигъну фикрар апІбалан къяляхъ Бабайи гъапнийи:

– Рамазан, йиз хвар гъабхурза, му хвар варж агълижин кка, яв шубуб агълиж гъайих, йиз хвар узухъна хъади гъач, узхъан думу увуз гъитну къабул апІуз даршлуб аьгъю йибхъ!

Касиб Рамазнан рангар дигиш духъну, чакра гукІнишин кабхъну гъапнийи:

– Я залумар, учвухъ гуж, къувват хъа кІури, фикриз фу гъафишра, гъадму мапІанай, яв хваран кІурбарра имдаи, эгер думу гъюбхюндайиш. Узу, йибкІурайибдихъ зегъмет дизигну, дидкан мал ктаунза, бес йиз гъял фициб шулу, уву узуз гъабжи саб хвар гъубхган?

– Яв гафар вари гъюдучІврудар ву, артухъ ярхи дарапІди йиз мал узухъна хъади гъач. Эгер артухъ улхбар гъапІиш, агълижарра хъади яв хил’ан хвар адабхъуру, му увуз агъю йибхъ. Шид духну ккудубкІган, жилиз лик йивури дийибгънайи хвар’ин хъанара ашукъ гъаши Рамазан, Бабайин гафар куркІган, улари-лан нивгъар гъяри хулазди хварра хъади гъюз хъюгъган, Бабайи мугъаз гъапнийи:

– Эгер увуз яв жан ккундуш, хвар хъади гъач. Гъаму йиз ккудубкІруб ву-йиз, – саб гафкъан сану пуз даршиди Рамазан чан хулазди гъушу.

Мугъан пашманвал гъябкъган, хпирра пашман духъну:

– Увуз гъапІну? Фу гъабхъну, – кІури гъерхнийи.

– Залум Бабайиз ихъ хвар тадабгъуз ккунди а, – кІури Рамазканан гъеебхъиган, Саяд ишуз хъюгънийи. Ишурайи хпириз дилигну, улихъ хъайи жилиз лик йивурайи хвараз гъилигган, Рамазан уларра урхъури ацІнийи.

Саб арайиланси Рамазназ дих апІури адми гъафиган, мугъаз хваран бадали гъач кІурайиб якъин агъю гъабхънийи. Хваран гардан дибисну, къашкъа унтІаз саб макра дапІну, улар марцц апІури, гъаму гъач гъапи адмийихъди душну, Рамазан суд айи хуларин буржакк гукІуни дийигънийи. Саб арайлан сар удучІвну, гъач мина дупну, Рамазан хулаз хъади гъушнийи. Гъарсар стулихъ сар дусну, хулаъ айи адмйир гъяркъган, йирси палтар али, Рамазан мюгътал духъну гъузнийи.

Ярхи сумплар хъади столихъ дуснайир ликри гъудужвну, тІубар тІубаригъ гъярчну, шур айи эржси эрхнайи фунин кІанкканси дибисну, «суд ачухъ гъапІунза» гъапнийи. Касиб Рамазназ

эл хътабгъузра читин гъабхънийи. Гъаму арайиъ: «Рамазан, уву Бабайин хвар гъапІуз туврадарва?» – кІури судди суал гъапІнийи.

– Хвар узуз тувруган саб агълижикк-ра ккадайи. ЙибкІурайи хвар, учвра рази духъну, узу зегъмет дизигну дири гъапІунза. Эгер узу гъюбхюндайиш, хвар гъамусдиз йибкІуйи.

Бабайи гъудужвну ликри, чан сумп-лариз тІуб йивури гъапнийи:

– Рамазну кучІлар апІура суддин улихъ, дугъу гъабхруган йиз хвар лап сагъ дубхънайи, амма шубуб агълижихъ тувуз, фици вушра, узурра рази дарди, мугъу йиз хвар гъубхну.

– Эгер уву гъавундайиш узхъан гъич яв хварак тІубра кучуз шулдайи.

– Ккебехъ-ккебехъ, – кІури, судди Рамазнахъди улхуз гъитундайи ва гъапнийи: месэла машгъур вуйиб ву, Рамазну хвар гъубхну, Бабайин ул хъмиди, ккунди имиди. Бабайиз агъю гъахъундарки, хвар йибкІурушра ва йибкІдашра, нагагъ хвар дилибкІруб агъю гъабхънийиш, дугъу думу шубуб агълижихъ тувдайи. Гъаци гъабшиган, гъамус Бабайин хвар сагъ гъабхъну ва хвар Бабайиз дубхъну ккунду.

– Артухъ му месэлайиин улхуб гъапийиш шубуб агълижра Бабайин патазди шулу.

Суддин му гафар гъеерхъу Рамазан лап гъах гъахънийи.

Стулиъ хлар утукъну, Бабайихъинди лигури, суд'яйи гъапнийи: «Аьхиримжи вуди судди къатІ апІура. Хвар Бабайиз къяляхъ тувуб ва мялум апІурза суд хъябкъюб».

Хулаъ айидар вари ликри гъудужв-нийи, Рамазанра рюгъ имдрурси кІул эбх-ну явашди хул'ан удучІвнийи.

Пашманди гъярайи Рамазназ Бабайи гъапнийи:

– Увуз ккундуш, яв агълижарихъ йиз дабакъ дай гъайибх, даш яв агъли-жар гъайих.

– Дидхъан гъагъ хуз шулихъа, – кІури Рамазну пашманди гъерхнийи ва гъап-нийи, – Гъагъ хуз шулуш гъадмукъан ча.

Бабайин разивалра гъабшиган, Ра-мазну хвар дубхну, чаз гъабжи дабакъ дай хъади гъафнийи.

IV

Исина айи дюз районариъ игнар ургу-ри, гадар апІру вахт гъабхънийи.

Рамазназ, чан кюлфетарихъдира дулхну, дюзендиз гъягъюз ккун гъабхъ-нийи. ГъачІни ухди гъуншдихъан хъал-тахра тІалаб дапІну, чан дайриин иливну, учвра илигъну рякъюъ учІвнийи.

Рякъяр писдар, дагълариан асина гъярудар вуйи.

Зииндира гъарз, кІаназдира гъарз вуди, рякъ гъарзарин гъацІкъял'ан тина айи, зимзлин рихназ ухшар вуйи рякъди-

ина ктабхъган, Рамазназ чан хъуд йисандин зегъмет – дабакъ дай абхъур кІури, гучІ гъабхънийи. Фици вушра дибисну улхъан яваш-явашди «ялагъ-ялагъ» кІури, Рамазан чан гъайванра хъади рякъюн читин йишвлан улдучІвнийи.

Рамазан гучІ кайи юкІ шад гъабхънушра, гъюруган фици шуйкІан кІури, му цІийи фикрарикк ккахънийи. Жюрбежюр хиялар апІури, гагъ элеури, гагъ элдеури, гаш гъабшиган дайрахъди ипІуз гъитри, хябахъдихънаси Рамазан саб зурба гъулаз гъурукънийи. Салам тувну, гим'ин дуснайи адмийириз:

– Узуз гадар апІуз ккундузуз, – гъапиган, гъач дупну, сари Рамазан хъади гъушнийи.

Дабакъ дайриинди Рамазну ургуб гад дапІну чаз гъабши тахилра иливну явашди гъулаз рякъюъ учІвнийи.

Хъадахънайи Рамазан ва дабакъ дай ккалакъури-ккалакъури лап явашди рякъюъди гъягъюрайи.

Рамазан, чан хъадабхънайи дайра хъади, читин ккуру рякъюухъна хъуркънийи. Дугъан жандиъ зурбади гучІ абхънийи.

– Я Аллагъ уву кюмек апІин, – дупну, гъайвнин санбал ижмиди дибисну, рякъюн пис ккуру йишв'ина гъурукъган, заан терефназди гъудучвІнайи гъарзун кІакІнак гъайвнин зиин али гюрбдин гъирагъ кубкІубси, гъялнаан дубшнайи дайрахъан, чан дабакъ ликриинади гъафи гъагъ дебккуз даршиди, рякъюн гъирагъдиккинди къялхъан ликар ккахънийи.

АмкІ утІубчвну гъелек духъну, гъайвнин самблихъан хъичІихнайи Рамазан кюмек бадали гъирагъариз гизаф гъилигнийи. Амма чан дайран ифи ухуз гъязур духънайи дагъдин люкъяртІан мугъаз касра гъяркъюндайи.

Хъана артухъ чабаламиш гъабши, гъайван Рамазнахъан дебккуз даршиди, ягъли гъарзлансина гъубшнийи.

Уларилан гъурдарси нивгъар гъяри, гъайван абхъу йишв'ина душну гъилигган, гъакму кІанаъ гъарзарин арайигъан, штун зиинди гъахурайи чан баярин гъяжибугъда ва гъарзарин мушвак-

тушвак кІубкІри нири гъабхурайи гъайван гъябкъган, дердлу гъаши Рамазну, чан нивгъар гъягъюрайи улар чухдин канчІлиинди марцц апІури:

– Му варлу душмнар – зарарлу рякъяр имбукъан гагъди узусдар фагъирар гъич шад шулдар, – пну гъаму ягъли гъарзарилан асина учвра урсну, чан жанра пуч гъапІнийи.

Агъакерим Агъададашев

Сир - Дагъ

Гъясан уьргъну му дагълариф,
Гъюри гъушу йигъар-вазар,
Шадвал гъябкъюр дашра уьмриф,
Аллагъдикан дай му бизар.

Сар кас гъафи жвуми йигъан
Гъулаз чӀуру хабар хъади.
Дургну, гъапи, касиб Гъясан,
БачукӀна маргъ чан имиди.

Вушра хъадан вахт лап мани,
Му дагъдиз дубгънай меркна йиф.
Агуз хъюгъю халкъар вари,
Дургу Гъясан духъну гъайиф.

Турфан хъивган, лик кучӀвубхну,
Машнак думу алдакнийи.
Ягъал дагъдикан ккидиргъну,
Гъарзун чӀулиз кадахънийи.

Къялаъ ярхи тӀилар тӀаъну,
Юкъур ирху гъарзун къялаз.
КӀару юртлигъ думу гъитну,
Гъюнар ккивну, гъахи гъулаз.

Маллайи, палтар илдитну,
Марццишин апӀуз гъитундаи.
Алидар чан вари гъитну.
Кафнаригъ му гъивундаи.

Мугъан ликрин вари тӀубар
Шаламдиан итӀиргънайи.
Шалвар чӀябгъну, къюбиб къамкъар,
ГъяцӀли чӀваркъси, гъитӀиргънайи.

Къяран тавра, гъвалак кипу,
Сагъди имийи гъаци чак.
Дармнин укӀар утӀуз дупну,
КучӀвур вуй му дагъдин машнак.

Теклиф апӀуз хизанариз,
Гизаф халкъар а илтӀишу.
Лигну дугъан ис хулариз,
Ярар-дустар бегъем гъишу.

Майит гъубхган кивуз накъвдик,
Залумхан дидлан илдицу.
Ккипу чухдийн дивну лик,
Къиблайизди маш гъибицу.

Халкъдиз йивну ккуру йирфар,
Хилар запӀну, ис уьлюргъю.

Гъавриъ даршлу аьраб гафар,
Зарбди дугъу аплуз хъюгъю.

«Инсан дюн'яйиз хъуд йигъан,
Дуфну айи сар хялижв ву.
Аьжал хъубкъну, вьда хьиган,
Рягъматдиз думу гъягърур ву.

Дюн'я гъич, мусурман касдин
Аьхират дубхъну ккун ужуб.
Дина гъягъру рякъюн зиин,
Сиратлдин гъяд ал аьхюб.

Гъядун кланакк кка цин ялав.
Му саб нари жегъеннем ву.
Гъядлан гъушси, ккипну гъалав,
Женнет ву, йимишдин багъ ву.

Чуру сар кас дуфну хъуркъган,
Чарси шулу му гъяд ккуру.
Ужур кас мушв'ин улучлвган,
Яркъу шулу майданси чру.

Гъацар душвлан ахъну, ялвиъ
Жегъеннемдин цигъ ургура.
Гъацар душвлан душну, багъдиъ
Кюкдин кунцар уч аплура.

Шюкюр ибшри сар аллагъдиз,
Дугъан амур лап аьхюб ву.
Дугъкан аькси гъаши касдиз,
Аьхю жаза-гуж айиб ву.

Магъа гъаму рягъматлуйиз,
Тувуб аьхю саб жаза ву.
Икрам дарапган ихъ диндиз,
Клул'ина гъафи бала ву».

Гъяснан жигъил бай Асланди
Мугъаз кланккан ул ккидипу.
Залумханди, гъялак дарди,
Мелз йивру гафар идипу:

«Сар аллагъдин луклар вари,
Диндин рякъюъ йихъай дугъри.
Гъамус мугъаз женнет туври
Дупну, улхай шубуб къулгъу».

Хайлин вахтна сес дарапди,
Вариди квантар гъришву.
Маллийр вари чиб жаради,
Гъудган апуз за гъудужву.

Гъурху ахю сар малласи,
Нюгъра кучиву гъудгник дуфун.
Меркк кубкину гъюбгъю гинибси,
Рякьюй думу алди гъузгъун.

Агъдай дугъаз алиф, бейкбан,
Гъарган маллин хул'ин шуйи.
Гвачинин гъушур хябяхъдизкбан,
Йигъан дугъан хутлиъ шуйи.

Нюгъстар мушвяхъ хъана гъяйи,
Яркю йирфар лап утурсну,
Ликариин дицирхкънайи
Шаламдин хъюхъяр хъутурсну.

«Лаиллагъа ва илаллагъ»
Дупну, саб сес гъабхъи гурлу.
Ухди ктури «лаилаллагъ»,
Зикир гъапту гизаф зурлу.

Накъвдихъ гъахъи вари ляхнар
Гъарзун улиз рякьюри ай.

Чахмур улин къуткъели нивгъвар,
Дагъдин мухриз диргъури ай.

Сарун Гъяснан ляхнариккан
Фукла гъерхундай Шябукри.
Мугъан хпир Гъюрийикан.
Саб-къюб гаф гъапи Аьлукри.

«Залумхандихъ гъилихнушра,
Гъясназ къимат зат тувундай.
Аслан гизаф ккарагнушра,
Сарун дугъаз иб гъивундай.

Аба дукину саб вазлилан
Думу хул'ан чан удучиву.
Гъюрза дупну сад-къюд йислан,
Ярхла шагъриз му кудучиву.

Мугъан дада Гъюри гъарган
Дердер-гъамар хъюгъю зигуз,
Шубур велед сагъди уърхбан,
Айи чарйир вари агуз.

Маллийрна фалчйир лигриси
Вуйи дугъаз му чан гъялназ,
Илтикину гъузуз баруси,
Багахълуйир адай мугъаз.7

Гьербе йигъан гвачІнин ухди
Думу гъушу маллайихъна.
Ярхла саб гъул'ан яягъди
Хъурсан кас дуфнай дугъахъна.

Гъулан шиван дердназ малла
«Лап кІваанІан» хъюгъю лигуз.
Хайлин вахтна дарпи чІалра
Мистан китаб хъюгъю рибгъюз:

«Хулар ал ичв марцци йишв'ин,
Шюмгърикк кка зурба битІ-шавгъар.
Ахъю шихдин накъвдин зиин,
УълчІюкъна ичв ахъю урар.

БитІрак учву мукучанай,
Му гъафишра хулан къялаз.
Хамхрикк арши дапІну ккивай,
Тувну ккундарш зарар гъулаз.

Эреллерин рякъяр ккивна
Учв умбаррикк хулаз гъягъру.
Йишвну дилин тина-мина,
Малайикар гъюри-гъяру».

Хъана гъапІу жара гафар,
Чан хипир адаъну чІатна.

Жвуми йигъан дуржну афрар,
Амур гъапІну гъюб му чахъна.

Маллай гъапІу кІажар хъади
Гъюри сарун гъафи хулаз.
Дих дапІну чахъна дишлади,
Гъапи дугъу чан шураз:

«Ихъ гъвардандикк рабхурайиб
ЦІарцІарар дар, жан риш, битІ ву.
Чав-чавди урнар арцрайиб
Душвакк ккайи шихдин накъв ву».

КІаж кутІубцу, штун цІадлар
Дурари цалариз гъирчу.
Тум ккадру аваршин гъабар,
Хулан хамхрикк запІну ккирчу.

Залумханди чаз гъаписи,
Гъюри хъана мистаз гъушу.
Къяляхъ гъюрур, духъну мяхси,
Агъдиъ ахъну думу гъишу.

Дишагълийин пис сеснахъди
Гъарзу чан улар ккидиргъу.
Чахмур уллан саб-сабдихъди,
Нимгъун цІадлар чан гъидиргъу.

(Давам гъюру номераритъ)

ТАМАШИ

3/9 - ПИ ГЬЮКУМАТДИНЬ ФИЦИ
ДОМИНО УЙНАМИШ АПИУРИ
ГЪАХЪНУШ, ГЪАДВИКАН

ЭВЕЛ

1

2

3

СТРЕЛКАЙИ
УЛУПУРАЙИСИ,
ГЪАРАХАЙ

4

10

САБАН
ГЪЯГЪЮБ
ГЪДИПАЙ

СТРЕЛКАЙИ
УЛУПУРАЙИСИ,
ГЪАРАХАЙ

5

11

9

6

12

8

7

13

СТРЕЛКАЙИ
УЛУПУРАЙИСИ,
ГЪАРАХАЙ

14

САБАН
ГЪЯГЪЮБ
ГЪДИПАЙ

15

16

17

СТРЕЛКАЙИ
УЛУПУРАЙИСИ,
ГЪАРАХАЙ

Тамашийиз учвуз, аъзиз бицџи дустар, къутаб ва, гъарсар уйнамиш апџурайириз, фишка лазим шулу. Къутаб нубатнахъди гатџабхъай. Къутабдик швнуб рякъим удубчџивиш, гъадмукъанди гъягъюри, тамаша апџинай. Аъхириз фуж ухди хъуркъиш, гъадму гъалиб шулу.

«3/9-пи гъюкумат» журналиан.

ЮБИЛЕЙ

Анварбег Култаев

ДУСТРАЖЪ ХЯЛИЖЪ ВДИ

*Гьарсар касдиз айиб ву чан кІван мурад:
Чаз хал дивуб, хизан апІуб, кивуб гьар.
Анжагъ вари гьуркІган, инсан шулу шад...
Аьгъювалар айи рякъра рягътиб дар.*

Ич автобус, чархариккан манзилна вахт ккадаури, Ставропол юрднан успагъи табиатдилан зарбди жабгъурайи. Думу гьятта тІибхури а, гъапишра, узу батІул шулдар. Гъаз гъапиш ягъал ва шумал гьарарин къял'антина дубшнаи гъир улубзнаи дюз ва яркьу рякьуюъ дидиз чан удукъувалар ва къувват тамамвалиинди ачухъ апІуз, улупуз, гъич фтикІа машат апІурадайи. Дюз гъапиш, мухригъ йивурайи микІлакан дидиз сацІиб манигъвалра адарди дайи, амма чан умуднахъна гъяракат апІурайи автобусди микІлаз артухъ фикир туврадайи. Узуна йиз цІийи дуст Борис табиатдин гюрчегвали сюгъригъ тІагнаичу...

Узуна Борис Карачаевск шагърин институтдик кучІвбан имтигънар туврайи йигъари таниш гъахънийча. Ягъал жандкин, гъумрал йиккун, кІару улар айи, гъагъидиси ликар алдагъури лицру думу нугъай бай вуйиб узуз дишла аьгъю гъахънийзуз. Багъханси таниш гъашиган, узу ягъалмишра даршибдиин рази гъахъиза. Нугъай балин ччвур Мягъяммад вуйи, амма дугъу чав, учу таниш шлуган, чан ччвур Борис вуйиз, гъапнийи. Ва узура дугъаз Борис кІури гъахъунза. Сифте узу дугъу чан гъакьикьки ччвур дигиш апІурайивалиин мюгъталра дархъи имдайза. Амма узу дидин гъакънаан Борисдихъан гьерхнира дайза. «Ля-

хин ччвурнагъ адарки...» – гъамциб фикир дапІну, узу дугъахъди вуйи таниш'вал яркьу апІуз хъюгъза.

Борис гафар апІуз ккунир, апІру гаф ачухъди, астар ккадарди, кІурур вуйи. Дябкъну, дугъаз кучІлар апІуб асла хуш ляхин дайи. Узу таниш шулайи сабпи дакьикъйиригъра кмиди дугъу гъамци къайд гъапнийи: «КучІлар апІрудар йиз ифдиз асла хуш шулдариз...» Ва дугъу думу гафар гъациб инанмиш'валиинди гъапнийики, узу дугъан гафар гъакьлу-дар вуйибдиинра инанмиш гъахъиза.

Борис гъаму юрдариан вуйи нугъай вуйи. Думу гизаф рягъимлур, ачухъ юкІв айи жигъил вуйи. Узуз думу гизаф хуш гъахъунзуз. Дугъаз узура бегелмиш гъа-шиси вузуз, гъаз гъапиш таниш духъну сакъюд йигълан учу сар-сариз «гъардаш» кІури гъахъунча.

Имтигънар учу сабси тувунча.

Институтдиз узу, цци кучІвну имбу жара студентарси, 30-пи августдигъ гъа-фунза. Узуз дишла общежитиейигъ йишвра улупнийи. Узуз мушвагъ, Карачаевск шагъригъ, фужкІара аьгъдайзуз, узура гъич саризра аьгъдайи.

Учу, цЦийи студентар, сабпи сентябригъ институтдиз уч гъашича. Ва гъа-душвагъ учуз 5-пи сентябрилан башла-миш дапІну саб вазли гъулан мяишатдин ляхнар апІуз гъягъруваликанра мялум

гъапнийи. Гъаддиз гюре студентари чпин ляхнин палтарра духну ккундийи. Дагъустандиан дуфнайи узуз дина гъагъюб ярхлади алабхъурайиган, узу общезитиеийъра гъузнийза. Гъадмуган узуз Борисди чяхъна хялижвди гъагъюб теклифра гъапнийи. Думу, сабпиб, гъаму юрднаанра вуйи, хъа, къюбпиб, шагърихъан думукъан ярхла дару гъулаъра яшамииш шулайи. Узу дугъан теклиф ахъю шадвалииндира къабул гъапнийза, фицики гъаци узуз жара нугъаярихъди, дурарин уъмрихъди багхъанси таниш шлу ахъю мумкинвал туврайи.

Дюз гъапиш, гъаму институтдик кучІвайиз, узуз жара нугъаяр айиваликанра хабар адайзуз. Узуз нугъаяр анжагъ ДагъустандигъІан яшамииш даршулайси айзуз. Хъа лигуруш, нугъаяр Кафари Кавказдин жюрбежюр респуб-

ликъиригъра яшамииш шулайи. Ва гъадмуган узуз нугъаяриккан, дурарин яшайишдикан, культурайикан ва тарихнакан тамам хабар адрували узук ахъю сефилвалра кипнийи. Ва гъадмуган узу йиз улихъ вари нугъаяриккан вуйи вари далилар шлубкъан ухди ва дериндиан аьгъю апІбан вазифара дивнийза.

Хъайигъан саят ургубдиъ узунна Борис автостанцияйиккнара гъушнийча ва Черкеск шагъриз гъагъюрайи автобусдиз билетар гъадагънийча. Саб ургџур дакъикъайилан ич автобус Черкеск шагъриъ дийибгъуру.

– Анварбег, гъамус саб гъаџІ саятналан йиз багъри гъулаъ шулхъа, – гъапи Борисди. КІвак аьжайиб шадвалин гъалаб кади. – Ухъгъан алабхъу сабпи машиндиъдира гъагъюз шулу, анжагъ узуз, уву йиз юрдарихъди, ич рякъюхъди багхъанси таниш шлуси, автобусдиъди гъушиш, ккундузуз.

Узуз дугъан теклиф бегелмиш гъабхъунзуз: автобусди учу зигну хулазра гъахуру ва узуз думу маршрутра ужуди аьгъю шулу. Гъар фици-вушра узуз мушваъ йиз дуст Борисдихъди хъуд йисан институтдиъ урхубра къисмат шулайи...

Черкеск – Икунхалкъ автобус али йишвлан ирибштуру. Думу инсанарихъди абџІнайи. Дидиъ айи вари инсанар нугъай чІалниинди улхурайиган, узу мягъталра гъашиза. Дурар акънугъай диалектдиинди улхурайи. Узу гъаџІ саятнакъан дурарихъдикъатлуди хъпехъза. Узуз дурар гъамци улхури сабпи ражари ебхъурайзуз. Эгер узур дурарин сюгъатаригъ гъючІвнийиш, дурариз узу жара йишвариан вуйиб дишла аьгъю шуйи. Хъа йиз жигъил кІвазра чав мялум апІуз, дидин эйси наънан вуш, имбударизра ашкар апІуз, гизаф ккундайи. Гъаддиз узу Борисдихъди гагъ-гагъ сакъюдар гафарра апІури шуйза. Ич багахъ дуснайи къялан яшнан жигъил дишагълийи йиз улхбаз дишла дикъатра тувру ва гъамцира гьерхру:

– Жигъил, уву Къарамурзайиан вувахъа?..

– Ваъ, хала, узу Къарамурзайиан дарза, узу Къаранугъайиан вуза, – жаваб тувза. Дугъаз «къаранугъай» гаф бегелмиш гъабхънушна гъабхъндарш, аьгъдарзуз. Амма гъамци аьлава гъапIу:

– Уву, гъар наънан вушра, нугъай бай вува.

Саб йицIихъуб дакъикъайилан учу Эркин-шагъур кIуру посёлокдиз хъуркъча. Автобусдиан сакъюдар инсанар эдеу. Хъасин думу гагул терефназди ккибицу.

– Гъамус райондин центр, Аьдига-Гъябил, шулу, – гъапи Борисди, узуз, ди къатлуди лигури гъуз, кIурайиганси.

Узу ди къатлур гъашиза. Юкъуб тереф чурушнаъ батмиш шулайи. Рякъ гъирнаан кIару нур рабгъури дийибгънайи, думу цIалцIамди вуйи. Мушваъ учухъси, чюлиъси, бишируг зат адар. Ва йиз уларихъ дишла Терекли-Мектебдиан йиз багъри Кумбатар гъулаз дубшнаийи ичIар-гъунар айи рякъ дийибгънийиз...

Ав, дурарин арайиъ ахю фаркъвал айи. «Ав, Кубандин жилар мублагъдар ву. Гъамусдиз узу мушваъ зат гъахъндарза, гъич саб гъулаъра, къимат тувуб гъулайди шулдар...» – узу-узукди гъамциб фикир гъапIза.

Учу Аьдига-Гъябилиз хъуркъунчу. СацIиб вахтна автобусдиан удучIвча. Мушван инсанар жюрбежюр чIалариинди улхурайиб аннамиш дапIну, узу йиз дустрахъан гъерхза:

– Мушваъ нугъаяр гизаф яшамии шулайин?

– Райцентриъ нугъаярра цIиб адар. Хъа мушваъ черкесарра, абазинарра, грекарра ва жара халкъарра яшамии шула, – жаваб туву Борисди.

Ич автобус хъана рякъюъ убчIву. Саб варж метрийилан бицIи нир алабхъунчуз. Ва Борисди ахю дамагъ кади гъапи:

– Ари гъаму ич Зеленчук, ич нир, ву! Нир наана-вуш гъялакди жабгъурайи. Автобус яркъу рякъ'ина удубчIвуру.

– Гъамус, йиз дуст, Икунхалкъдиз, йиз Икунхалкъдиз, гъягъюрахъа, – гъапи Борис тепейиин дийибгънайи ахю гъулахъинди сацIиб фурс кадиси гъилигу.

Дюз гъапиш, автобусдиан, гъул фукъануб вуш, аьгъю апIубра гъулайди шуладайи. Хъа гъул гъякъикъатдиъра ахюб вуйи. Борисгъарин хал гъулан тлихъан гъирагъдихъ хъайи, гъаддиз узуз дидин ахювал тьяин апIубра читин гъабхъундайи.

Автобусдиан ич сумкйирра хъади удучIвси, Борисди гъапи:

– Магъа хъуркъунхъа, йиз дуст, узухъна!

Узу гъуллан ул илбицза. Хулар жергейиъди дийигънайи. Кючейин ахир рябкъюрдайи, рякъ чIулси дабхънайи. Узу йиз дуст Борт Акиевдихъна дуфнайза. Сабпи ражари. Му гъадгъван кюче вуйи...

Учу гъяятдизди учIвубси, ич багахъна кIул лизи дубхънайи саб йирхъцIур йисан яшнаъ айирсир жанлу улар айи дишагъли дириди гъафи. Думу, сифте узуз, кIул

хъапІну, салам тувну, Борисдин гардан-
диъ архъу. Хъасин, хулаз теклиф апІури,
кІули ишара гъапІу.

Учу хулазди учІвча. Тахтнин,
кър’ан урхури, яш дубхънайи жилижви
дуснайи.

– Салам аълейкум, гирами агъсакъал!
– узу хил гъачІабккза.

– Аълейкум салам! – дупну, дугъура
узухънди хил гъачІабккуру. Му агъли
дишагълина жилижви Борисдин дадана
адаш вуйи. Дурарин гъарсаб гъяракатна-
ан узухъна вуйи ахъю гъюрмат ашкар дар-
хъи гъубзрадайи. Хъасин дурари узхъан
йиз сагъламваликан, уъмрикан, наан ва
фици яшамеш шулаш, – вари гъерху.

Хябяхъди Борисгъярин хулаз дугъан
дустар, баяр ва шубар, уч гъахънийи.

Узуз, дурар хялижвуван гъюрматнаан
уч дапІнайидар ву, кІури, мялум гъапІу.
Учу уъмрикан ва аьдатарикан, дагъла-
рикан ва дюзенарикан гизаф ихтилатар
гъапІча. Йиз фикриинди, ич вари сюгъ-
бат искусствойикан, литературайикан,
нугъай халкъдикан, дидин культурайи-
кан гъабхънийи. Бязидари гъятта мяъ-
лийирра гъапІнийи.

Бязи жигъилар гъацІишваринган
чпин хулариз гъушнийи. Хъасин
узуна Борис нирихъна гъушунча ва
гъижикІунча. Узу дагълу нирик сабпи
ражари жикІурайза. Пагъ, фициб гъаб-
гъуб дайнхъа! Узуз сирнав апІузра аьгъ-
дайзуз, ич гъулан багарихъан нир ахмиш
шуладайи, дубгъруси. Амма узуз сир-
нав апІуз аьгъдрувалра дустраз улупури
адайза. Гъаддиз узу жикІури нирин гъи-
рагъдихъра гъузнийза.

СацІиб вахтналан учу хулаз гъафун-
ча. Хъа гутдиин кІул иливси, нивкІузра
гъушунзу.

ГвачІнин узу ригъдин сабпи нураи
нивкІ’ан уягъ гъапІунзу. Гъяятдиъ да-
ттарин уъйири, уьрдгарин ва гъазарин
гъарйири сес ипнайи. Эгер учухъ, Къа-
ранугъайиъ, гъяятдиъ чарвйир, цІигъар,
хюньир гизаф шулуш, мушваъ хулан гъу-
шар гизаф айи. Сяътиз лигуруш, урчІвуб
шулайи. Хъа Борис ухдитІан ликриин
алийи. Думу адашихъди икриъ гурд’ин
дуснайи.

Узу гъяркъси, Борисдин дадайи гъа-
пи:

– Анварбег, увура гъудужвнийва? Ма-
шар дижикІну, уъл ипІуз гъачай.

ГвачІиндин ушв гъибтну, узуна Борис
дугъан багахълуйирихъна хяларди гъуш-
ча. Узу чюлин инсан ва гизаф ражари ли-
кар гъяцІлиди гъиликур вушра, гъулан
ахъю ключейиъди гъягъюри имиди, бизар
гъашиза. Амма узу йиз бизарвал Борис-
диз аьгъю гъапІдарза.

Хябяхъна учу хъанара нирихъна
гъушча.

Закур, саят йирхъубдиъ, учу къя-
ляхъ, институтдиз, хъадакнукундайи...

Ригъдин нурси гъарабх, йиз сес,
Халкъдиз уж'вал, бахтар хъади.
Чюлиз удубчІв, йиз кІван нефес,
Аку фургъан вахтар хъади.

Бедбахтвалин, дерднан улихъ
Дийибгъ цалси ижми рукъан.
Хайирлу юкІв айириз йибхъ
ГвачІнингандин жакъвлин мукъам.

Гужлиб, учІруб йибхъ, йиз кІван мурз,
Гъязрат Аблдин зур гъилинжтІан,
Гележегдиз рякъяр апІуз
УтІубчвруси гъарзун айтІан.

Гъит ацІри му рякъяр вари
Инсанвалин шад лепйири.
Хъа гъирагъар мублагъ балгри
Бахтар айи пак тепйири.

МукутІубшван уву йиз аьшкъ,
Ургъурашра мархъар заълан,
Дюзиб вуяв кадабгънай рякъ
Гъябгъюрашра дагълариан.

Авз'ят кашра, юкІв гъяйбатлу,
Жара касдиз хъуз гъит рягъят.
Хадкъдихъна вуй мюгъюуббатну
Гъит хъуз гъитри узкан Фяргъят.

Вагстаур шулу

АтIабгнашра дюн'яйиъ нур,
Уьмриъ шулу жилгъйир агъзур.
Гъягъюрашра, духъну гъзур,
Гъвандихъ йивру вахтар шулу.

Иблисариз айиб дар сан,
КIваинди гъибт уву, инсан.
КIару гатди гужли аслан
Мюгътал апIру вахтар шулу.

Хусусиб ву гъар ляхнин шил,
Ихтият йихъ, махъан гъафил.
Саб мизмизи къудратлу фил
Инжик апIру вахтар шулу.

Хъяркъну вари аквнан гуар,
МучIували арццган урар,
Дуфну ригъдин мани нуар
Уву аргру вахтар шулу.

Багъ ккабалгну увуз вахтну,
Дих апIури чахъна тахтну,
БицIи байси уву бахтну
Хабахъ хъаъру вахтар шулу.

Двадесет и пет

Къваз хуш гъюру хъадукран вахт
Девран ву жигъил чагъларин.
Кюкйирхъди балгуру тахт
Гъам дерйирин, гъам дагъларин.

За апруу клул уклары,
Ккунди ригъдин илчлхуз.
Ихъ нежбрарин сагъ юквари
Ял апруу чюлиъ лихуз.

Адабштуру кютлкъютл маш,
Шуран уру булушкаси.
Юклуб тереф шулу фараш
Уьмур кайи книжкаси.

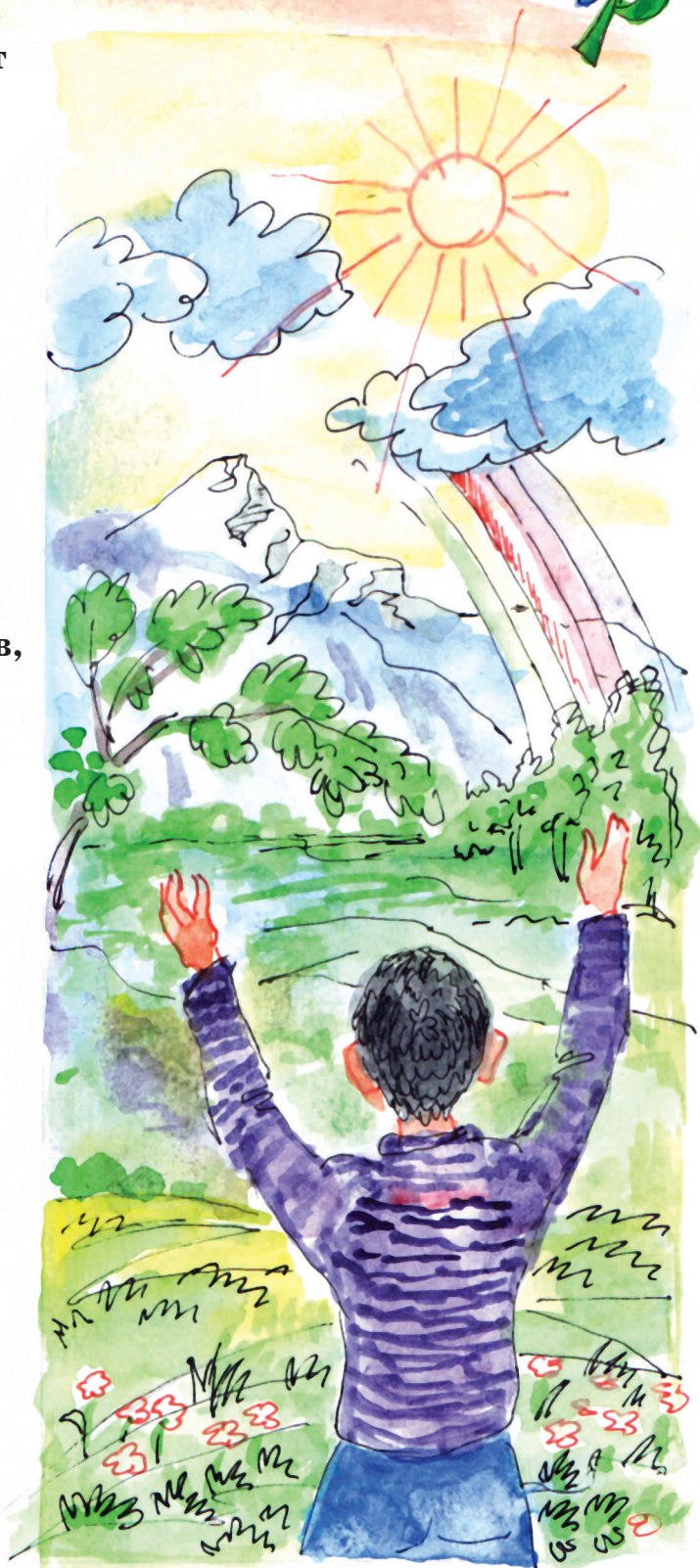
Гъугърум-хъухърум, рабхуру зав,
Дисну чахъна дифар вари.
Мархъли жилиз гъивган гъилав,
Гъя-гъя йивур гъар-тулари.

Дадлуб вухъуз, девлет хури,
Дагъдиъ айи чубнин гъевес.
Ашкъниинди мяъли клури,
Ачлиъ айи шубарин сес.

Далдабин сес ипру тахъ-тахъ
Яркю чюлиъ трактори.
Дюн'я шадди хъапру хабахъ
Ригъди, вардин юклв абгури.

Убцру шулу мягъюббатра,
Жигъил юклар духъну ачухъ.
Жанлу дарушв адар затра
Я хутларийъ, ясан къалухъ.

Уьлке балгри, дубхъну абад,
Кюкйир айи гюзел багъси.
Гъит за ибшири Ватандин ад
Ваританна ягъал дагъси.

Богъаудин Митаров

Гюлпери ва Гюлягъмад

(Аьхир, эвел гъушу номерариъ)

Гюлперийи гъапну:

– Лиг узу гъурху йишван сьаьт 12-диъ гъялвачи туканди улихъ дийгъ, гъадиана узу увухъна гъидиза, хъа гъадлин гъергну, ухъу жара вилаятдиз удучІвну, гъягъидихъа. Гюлягъмадра му гафниин рази гъахъну. Гъаму мясля-аьтар дапІну, Гюлягъмад Гюлперийин багъан, мугъан хилра дибисну, ижмидиси кІваантІан дючІюбкъну, удучІвну гъушну.

Гюлягъмадди чан гъязурвал апІури, паччагъдина пачагъдин бали чпин гъязурвалар апІури гъахъну.

Риш гъахру йигъ хъубкъну ва риш гъурхну.

Гюлягъмаддиз гъамус, саб минут саб вазси шулайи.

Магъа йигъ хябяхъ гъабхъну. Варидари пачагъдин сумчриъ шадвал апІура, касибар ву кІури, паччагъди чан гъавум-гъардшаризкъан сумчриз гъач гъапундайи.

Сьаьт йишван 12-дин гъацІ гъабхъиган, хулаъ жам тІаъну. Гъаму вахтна Гюлягъмадра гъялвачийин туканди мучІу мурчвахъ ккилигури дийигънайи.

Паччагъдин бай Ревандиз, чпин аьдатниинди шурак ктІукъури, каркар бачІар йивури бай аьмалар апІуз ккун гъабхъну.

Гюлперийи гъапну:

– Яваш. Уву паччагъдин бай – узупра сар касибрин риш вушра, увухъ саб аькьюл хътарвухъ. Уву адмивалиинди

йиз багахъна гъач. Даш мицдар бай аьмалар апІуб, увустар паччагъдин баярин ляхин дар. Мици гъабшиш, увкан аьйиб апІуру. Дусну саб ихтилат апІин ва узухъ хъайи савкъатарикан ипІин.

Мици гъапиган Ревандира, дугъридан, му узутІан аькюллу ву, фикир гъапІну.

Дусну, мурари шуран савкъатар адагъури лигуз ва итІуз хъюгъну:

– Агъ! Яв сижар бабу увуз пну гъапІу савкъат хулаъ ими, думу дархи шулдар, – гъапи Гюлперийи.

Реванди гъапну:

– Ваъ! Думу даршра баладар.

Шуру:

– Ваъ! Шлу ляхин дар. Мици гъич ярамиш даршул. Яна, узуз аьгъязуз уву, пачагъдин бай, гашди гъудрузруб, хъа вушра думу дархиди мумкин дар, узу думу хуз гъягъюрза.

Реванди:

– Мици ярамиш шулдар. Дици вуш, узупра гъярза.

Гюлперийи:

– Уву узухъди гъафиш, вардариз аьгъю шулу, гъаддиз узу душну ккун шулу, узу гъушну кІури саризра я аьгъюра шулдар, я узупра саризра рякъюрира дар. Узупра гъамусьаьт душну гъидиза.

Гюлпери гъаму чан ужудар палтарра алахъну, савкъат хуз гъягъюрза дупну, удучІвну, Реванра хулаъ имиди, гъягъюру.

Гюлпери удучІвну, гъялвачийин тукандихъинди гъафиси, Гюлягъмадра. Ришра дибисну сари сарин хилра, мясляаьтниинди шагъриан удучІвну

гъягъюру. Гъамци му йишван, гъамлин жигъилар удучІвну гъягъюру.

Ревандин, швушв гъюру кІури ккилигури, шубуб сѣаѣт гъабхънийи, йигъра гъабхънийи. Аьхирра, швушв дарфиган, начди хул'анра удучІвуз даршули шубуд йигъ гъабхъну.

Ревандиз жара чара гъабхъндар, швушв агурза кІури, думу уълкейиѣ учІвну.

Гюлперина Гюлягъмад акв адабшвну, йигъ шули саб гъюлин гъирагъдиз адахъру. Му гъюлин гъирахдихъ пароход дийибгъру йишвра хъайи. Жигъилар мина гъурукъиган, йишвди даърахи гъафидар, дурагъ гъаму гъюлин гъирагъдихъ дусру, ригъра гъудувчІвуз хъюгъри, Гюлягъмад Гюлперийин униѣ кІул ивну гъаахну.

Сабѣиб вахтналан мина пароход дуфну хъубкъну. Гюлперийи Гюлягъмад ккунди-даккунди нивкІ'ан уягъ гъапІу.

Гюлягъмадра, нивкІ'ан хъергур, дишлади гъудужвну, Гюлперира хъади, пароходдиѣ эуз гъажаргъну. Мурар пароходдиз гъурукъиган, лигуруш, чиб дусну айишвахъ мурарин чемодан имиди гъубзну. Гюлперийиз чаз чемодан хуз ккун гъабхъну, амма Гюлягъмаддиз ичв душну хуз ккун шулу. Мугъу узу, тгъу узу кІури дийигъну гъахъну. Фукъан гъапишра, Гюлягъмадди дишагъли гъауб къабул дарапІи, учв, параходдиан удучІвну, гъушу.

Пароходчийи, Гюлягъмад удучІвси, дишла Гюлперира имиди пароход ирибшвну хъапІру. Му ляхникан Гюлперийизра аьгъю гъабхъну ва гъарайчІигъар гъапІну, амма му пароходдиѣ гъаму хъапІрайи сар кастІан ади гъахъндар, гъарайнахъ хъуркъур Гюлперийиз гъидихъдар. Гюлягъмад чемодан хъади гъюруш, пароход амдар, лигуруш, пароход 7-8 сажин гъюлин къялаз дубшна. Сарун мугъхъан фукІа апІуз гъабхъндар.

– Агъ. Фукъан зурба балайиъ йиз кІул абхъундарин. Му жилариин илмиди чара гъапІза, гъамус гъюлериин алирикан мугъкан гъапІза?

Гъаму гафар чав чаз дупну, чан мухриъ чав сакъюб гъурдра йивну, Гюлягъмад гъадушв'ин алдаку.

Саб вахтналан чан амриз гъафири, чав-чакди фагъум дапІну:

– Гюлпери адру дюн'я узуз лазим дар, гъидихъиш дихъур, дидрихъиш, гъит йиз уьмур гъаци гъадгъвахъ лицури пуч ибшри, – пну, лицури чюллерийъ учІву.

Пароходчи Мевлан Гюлперира хъади гъюлериин лицуз хъюгъну. Гюлпери гъяркъиган, Мевлан мугъан гъайбатниин ашукъ шулу. Мевландин хиялар, фикрар жара саягъ гъахъну ва мугъу Гюлперийик чан миж кивну.

Гюлпери, чаз саб чара абгрусиди, фагъмар-фикрар апІуз хъюгъну. Къюдшубуд йигъ гъабхъну, амма Мевланди пароход къураматарихъиндикъан хъапІундар.

Мевландиз Гюлперийик ктІукъуз ккун шулу, амма Гюлперийи багарихъ апІудар.

Мевландин фикир чаз аьгъю гъабшиган, Гюлперийи Мевландиз кІуру:

– ЯгъчІвур йигъан ихъ арайиъ фукІара дарибшри, хъа ягъчІвур йигълан сумчир апІидихъа. ЯгъчІвур йигъан йиз яс вуйиз.

Мевлан алдатмиш апІуб сеbeb вуди Гюлперийи мугъаз мак гъапІну, амма Мевландихъди чаз мак апІуз гъитундар.

Мевланна мугъу диву вахтниин рази гъахъну. Гюлперийи, мугъкан чазра пароход хъапІуз аьгъю апІин дупну, тІалаб гъапІну. Мевландира, му чан ккуни гюзелиз пароход хъапІуз аьгъю апІури, Гюлпери пароход хъапІбахъди ужуди таниш апІури гъахъну.

38 йигъ тамам гъабшиган, Гюлперийи теклиф гъапІну, гъамус ихъ, сумчир апІру вахт багахъ гъабхъну. Ихъ

нюкягъ апІуз маллайиз ва сарсана нюкгъиин дусру къюр касдиз гъач дупну ккунду. Нюкягъ дарапІди, узхъан увуз разивал тувуз шулдарзухъан. Хъана ухъуз сумчриъ хурагар апІру таза мутмийир, ипІрудар лазим ву. Му ляхниз Мевлан рази гъаши.

Гюлперийи ипІрудар хуз шагъриз чав гъягъюрза гъапну.

Мевланди Гюлпери гъягъюб къабул гъапІундар ва, Гюлпери гъушиш, дугъан кІул'ина фукІа бала гъюру дупну, учв гъягъбанди гъабхъну. Гюлперийи чавра артухъ гуж гъапІундар.

Гъаму гафар апІури, мурарин пароход гъюлин гъирагъдихъна гъурубкъну. Гюлпери, Мевлан шагъриз душну, шей'ар хъади ва адмийир хъади гъюб'ин рази гъахъну. Мевланди, Гюлперийиин хъугъвал дарапІи, пароход гъирагъдихъна хъатрапІди, ярхлади штуъ дебккну, учв чан айи саб лодкаийъди, пароходдиан удучІвну, шагъриз гъушу.

Гюлпери дишлади, Мевлан шагъризди гъушси, пароход къяляхъ рякъюб тІапІну, пароходра хъапІну, гъушну.

Мевлан чаз ккунидарра хъади хъадаркну гъюлин гъирагъдихъна гъафиган, лигуруш, я пароход имдар, я Гюлпери. Мура, Гюлпери агурза кІури, уьлкйириъ учІвру.

Гюлпери садшвнуд йигълан саб шагърин гъирагъдихъинди, саб пароходар дийигърушваз алдахъуру. Чпинуб дару пароход гъюри айиган лигури, гъапІру пароход вуйкІан кІури, гъирагъдихъна халкъ лигуз гъюри, гъахъну. Гъаму халкъдин арайиъ сейриз удучІвнайи гъамрарин паччагъ Синарра ади гъахъну.

Му халкъ айишваз рукъайиз, Гюлперира учв швуваз гъурхган алди гъаши марцци палтар алахъну, гъязурди дийигъну. Гъирагъдихъна гъурукъубси, чан пароход дебккну, думу учв чан пароходин мягърижариина удучІвру. Му шуран гюрчегвал гъябкъиган, халкъ

мюгьтал шулу. Халкъди сарун, хъана пароходдиан удучІврур адайкІан кІури гюзлемиш апІури айи, амма пароходдиан удучІврур гъашдар.

Синар паччагъдиз му риш гъяркъи-ган, чан вари ляхнар кІваълан гъягъю-ру. Му паччагъ шур'ин ашукъ шулу. Чан гъяйранвалин аьшкънаан паччагъди-хъан дийигъуз даршиди, мугъу шураз, «хялижв йихъ» дупну, теклиф гъапІу. Гюлперира сабдихъанра нач-гучІ дарапІди, чан пароходдилан улдучІвну, Синар паччагъдихъди паччагъдин ху-лаз гъушу.

Синар паччагъдиз 39 хпир айи. Мугъаз хъанара сар, гъаму Гюлперира гъадагъну, 40 хпир апІуз ккун гъабхъ-ну. Гюлперийи паччагъдин теклифназ къаршувал гъапІундар. Амма мугъу паччагъдиз гъапну, йиз жилир дудург-ну, яна пуч духъну цІибтІан вахт да-риз, 40 йигъан йиз яс вуйиз, ягъчІвур йигълан хъа ихъ сумчир апІархъа.

Синар паччагъра Гюлперийин тек-лифниин рази гъахъну. Мугъу Гюлпе-рийиз кІулди хулар, гъаравашар тувну, чаз ккуниси дитну.

Амма Гюлперийин кІваан Гюлягъ-мад гъич фицикІа адахъурадайи.

Гъамци шуран паччагъдин хулаъ сумчІурна миржид йигъ гъабхъну.

Гъадму йигъан Гюлперийи паччагъ-диз, сумчриз гъязур апІин дупну, тек-лиф гъапІну. Хъасин тІалаб гъапІну паччагъдин тмуну 39 хпирихъди учвра паччагъдин багълариз тамаша апІуз гъауб.

Паччагъдира 39-пи йигъан, чан 39 хпирра хъади, багълариз Гюлпери фургънаригъди гъаъну.

Багъларра, паччагъдин зурбадар вуйи: кІан-кІул адрудар.

Багъдиз гъурукъган, Гюлперийи фургънар, хябяхъган гъачай дупну, къяляхъ гъаъну.

Гюлпери, паччагъдин хпарра хъади багъдиъ лицуз хъюгъну. Лицури, ли-

цури мурар вари сабуну терефнахъинди гъушну. Гъамрар гъушу терефнаъ, ички ухури, 40 гъярямбаши дусну ади гъахъ-ну. Мурар, яна гъаму хпар, гъярам-башйириз гъяркъю ва дурар му хпари-ина диш гъаши. Гюлперийиз ктарди имбу хпариз варидариз гучІ гъабши ва гъарйир апІуз хъюгъю. Гюлперийи хпа-риз гъапну:

– ГучІ мапІанай, гъачай гъадрарихъ-на гъягъюрхъа, даршиш дурари ухъу йихуру. Хпариз Гюлперийи мици гъапиган хъанара ижми гучІ гъабши. Фици вушра шуру вари гъярамбашйи-рихъна хъади гъушну.

Гъярамбашйирин багагна му хпар гъурукъган, Гюлпери – мугъу узуз, тгъу узуз кІури, элегуз хъюгъну.

Гюлперийи гъапну:

– Явашай учву 40 кас – узу сар шлуб дар. Узу учвуз йиз хлариинди убзри ички тувдизачвуз, гъадму узу учвуз туву ичкийи узу учвуз гъадагъси тухъ апІидичву.

Шуру, мурар чан гафариинди ккарццну, гъярамбашйириз ички убзри тувну.

Гъярамбашйир Гюлперийи чахир тувбиинди пиян гъаши ва вари, сабди-канна хабар дарди, дахъу.

Му хпар, Гюлперийин дирбаш'валариин мюгътал гъахъну.

Гюл-Перийи, гъярамбашйирин саниурин шюшке гъадабгъну, варидарин кІулар алдатІну. Хпаризра гъабхъну му Гюл-Перийихъан гучІ.

Паччагъдин хпариз Гюлперийи гъапну ва варидариз амур гъапІну:

– Гъавай, алахъай гъамрарин палтар, кахъай яракъар, элеъну гъайвнариин, гъягъюрхъа. ГучІбу хпарихъан чІалра пуз гъахъундар. Алахъну гъярамбашйирин палтар, чпин палтар ивну гъаму гъайвнариин али гъюрбйириъ, вари гъазур гъаши.

Гюлперийи мурариз, кІуру:

– Лигай, гъамус элеъну гъайвнариин гъягъидихъа, узу наанди гъягъюруш, гъадинди гъачай, эгер инкар вуйир гъашиш, гардан йивидиза.

Элеай гъайвнариин.

Вари гъайвнариин элеъну ва Гюлпери чав улихъ гъучІвну, хъаъну гъайвнар паччагъдин хуларихъантина гъушу. Мурар гъягъруган паччагъдизра рякъюру, амма фужар вуш аьгъю гъашдар. Мущваъ гъич, паччагъдин хпарихъан сари хъанра гучІбу къяляхъкъан лигуз гъабхъундар.

Дестера хъади Гюлпери гъушу. Мугъан фикир жара вилайтдиз гъягъюб вуйи.

Хябяхъ хъуз багагъ гъабшиган, Гюлперина хпар хуз кІури, паччагъди чан

фургънар гъаъну. Фургънар из мурар гъидихъундар, я айишвра гъябкъюндар.

Гъаънайидар, паччагъдихъна хпар амдар кІури, аьрз апІури гъафну. Паччагъ душну лигуруш, я тарс адар, я гъялал хпар амдар.

Багъвуйиси гъилицу, амма фужкІара адар. Сабансан лигуруш, сабуну терефназди 40 гъяцли майтар дахъна. Паччагъдиз гучІ гъабхъи, чан хпар вушул кІури. Лигуруш, дурар вари жилар ву. Мид'инра паччагъ мюгътал гъахъну.

Паччагъдин хиял гъабхънуки, хпар жара йишвахъинди гъушуншул дупну. Амма му йишвахъиндира паччагъдиз фужкІара гъидихъундар. Паччагъра, ламус дубхъну, алабхъну рукъан палат, чан хпар агуз учІву.

НУКЪТІИР
КАРСАЙ ВА
ШИКИЛ АКАЙ.

Соколёнок

Илази

4/2022

июль – август

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Агентство информации и печати
Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1990 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Ф. Султанова (редактор выпуска)
Д. Меджидова
Г. Омарова
Ш. Шахмарданов
С. Кюребегова
А. Абдурахманов
Э. Ашурбекова

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталлибов

Формат 60x84 ¹/₈.
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,14.
Уч. печ. л. 3,26.

Выход в свет 28.07.2022 г.

Тираж 296 экз.

Заказ №1262.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии: 367018, РД
г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан
«Редакция республиканских литературных
журналов «Соколёнок»
и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, д.55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Табасаранский язык.

Индекс: на год - 31170,
на полугодие - ПМ993.

Цена свободная

«3/9-пи гьюкумат» журналан.